

duen aquest nom com a NL (*La Sèma*, a StPolM, que els vells anomenaven *La Sèma d'en Cirici*, 1915, 1931 ---): doncs allí es pronuncia *lā sēma*; parlo de la gent del poble i dels pagesos (els estiucejants i visitants pronuncien com poden, d'on les dades d'AlcM); el mateix AMAlcover anota «*cēma*: hort» a Pineda (BDLC xii, 242). — 2 És sabut que allà designa el molí d'aigua o la presa que la hi duu des del riu Segons Leite de V. la forma amb sorda (a esperar) és de l'Alentejo (Alandroal, RLus iv, 57) i *azenha* a la Beira; l'alteració potser s'explica tenint en compte que en aquest país s'usa «pera fazer azeite» (des d'on la -z- es contaminaria) mentre que Alandroal l'usen per a la farina («moer o pão»).

Sinigrec, V. *senigrec* *Sinnyol*, V. *zitània*

SINISTRE, 'fatal, tètric', i substantivat 'desgràcia, fet danyós i greu que sobrevé', antigament era normalment 'esquerre', aplicat a les coses situades a aquesta mà, des d'on passà a designar allò que és de mal averany: prové del ll. SINISTER, -TRA, -TRUM, en part heretat i alhora sotmès a la influència del llatí. □ 1.ª doc.: *sinestre*, -a, fi S. XIII; *sinistre* S. XIV (fi S. XIV, i potser algun cop abans).

La documentació del S. XIII i dels dos primers terços del XIV és tota, o quasi, de la forma amb *e* tònica, *sinestre*, -a, *sen-*, i generalment amb el sentit material 'esquerre'. «A la dreta part d'Amor està l'Amat, e l'amic està a la *sinestra*», Lull (*A e Amat*, NCl. xiv, 80.24, «--- movent com a lamp fet en les dreçeres generals, ço és alt e baix, *destre*, *sinestre*, denant e detrás ---» en el cap. 1 de l'*Art de Contemplació del Blanq* (NCl. iii, 101.1); així mateix «*destre e sinestre*» en el *Gentil* 67; de manera que sembla que es pot repudiar el cas de *sinistra* única excepció en Lull, que cita AlcM del 1.^r vol. de l'*Arbre Sc.*, que és l'únic publ. sense firma d'un filòleg responsable. No és veritat que Muntaner l'usi: tota la cita és errada, car el que porta aquell passatge no és «la verga en la mà *sinistra*» sinó «lo rei Frederic --- ab la corona en testa e ab lo pom en la man *sinestra*, e la verga en la man dreta --- anà-se'n cavalcant de l'esgleia major de Palerm al palau» (fets de 1296, § 185, Casac. v, 69.19).

En la Q. de Reixac és molt freqüent i sempre amb *é*, p. ex. «Laonel hi calsa l'asperó drèt e Baorts lo *sinestre*» (3.15). En les *VidesR* també, si bé amb alguna vacil·lació en els mss.: «de la part dreta seran los peccats, qui l'accusaran, e de la part *senestra* seran senes-fi de demonis, quil tiraran als turmens»; «a la part *sinestra*»; «la *sinestra* mà», «tolgren-li la mà *sinistra*», «del peu *sinestre*» (5r1, 199v1, 222r1, 254v1, 254v2), tot això segons el ms. P, però àdhuc en els dos casos en què ho porta amb *i*, el ms. B deu portar-ho amb *é* (comprovat en 254v1).

És el que segueix encara més endavant, car també el veurem en BMetge, Turmeda, JoMartorell i altres escriptors dels S. xv. Seguint amb les expressions de la mà esquerra trobem «ordenà que a la dreta part estiguessen los cartaginesos, e a la *sinestra* part comenà

als nùmidès», «posà en lo costat dret Massinissa --- lo costat *sinistra* comenà a Lèlio --- Apulo, acompanyat de gran cavalaria, lo qual va --- de la dreta part a la *sinestra*», Ant. Canals (*Scipió*, NCl., 68, 62), en el qual veiem, doncs, aparèixer un cas de *i* entre dos de *e*; encara es pot creure, doncs, que AntCanals no usava altra forma que l'antiga, car en tot cas sabem de sobres que el ms. p. p. Riquer és molt infidel a la llengua de l'autor, puix que és ple de grafies orientals, impossibles en un valencià, i algunes d'aspecte ben tardà: pot ser, doncs, distracció passatgera del copista, car també en la «Carta de St. Bernat» escrivia Canals: «a la dreta part ni a la *sinestra*» (7).

En els mss. de StVicentF domina la *i*, i per tant suposo que aquí ja és autèntica: «per tal com lo costat dret és pus <c>alt, per ço és pus fort, e lo *sinistre* és pus fret e pus flac; en un moltó no y ha dret ni *sinistra*» (*Serm.* i, 7.28); n'he citat dos casos amb *sinistre* en II, 371a40-41, AlcM en reporta un altre i cf. encara I, 67.7. Tot això és en els *Sermons* ed. NCl.; en canvi a la *Quaresma* hi ha *e*: «Jhesú Xrist pus alt, e la Verge Maria a la *sinestra*» (107.40); és segur i evident que la *Quaresma* presenta en tota mena de detalls un matís dialectal diferent del dels *Sermons*, on hi ha una pila de trets evidents de la zona morellana; mentre que la *Quaresma* fa l'efecte d'haver estat presa per un secretari de l'Horta, en l'última vellesa del predicador: sembla, doncs, que per aquest temps el valencià del centre mantenia la *e* antiga, i el del Nord ja havia adoptat la forma en *i*. En fi és encara la forma en *é* que cita el DAG. en un passatge d'Eiximenis i en sis de JoMartorell, tots ells en l'acc. física d'«esquerre» oposat a la mà dreta.

Convé ara estudiar a part, els usos translàtics o figurats. S'està generalment convençut que aquestes accepcions provenen de l'observació de les direccions com índici de fets o índoles favorables o adversos, i que hi fan paper primordial l'observació del moviment de les aus i dels astres. Com és sabut en la nostra literatura medieval hi ha bastantes obres d'astrologia «judiciària», i aquí tenim evidentment una font d'aquests significats: ja en un inv. dels llibres del rei Martí hi ha un «Libre de les ymages del cel, *destres e sinestres*» (Bofarull, *Ant. Marina Cat.*, p. 120), que per tant devia ser de c. 1400 o no gaire abans. La condició translàtica hi és també però només fins al punt de significar 'reprovable, errat', en les *VidesR*: «que'l món se pens que sia dret so que manifestament és *sinestre*» (132v1, n. 72); aquí hi ha *e*, si bé amb discrepància en els mss., però a la inversa dels casos observats supra, car aquí és P el que ho porta així (i *sinistre* en B).

En fi ja tenim el mot amb el sentit modern de 'funest', 'detestable'; ho diu d'un temporal BMetge, garantint-nos la *e* en forma irrecusable en posar-lo en rima: veu mirant per «finestra: / après un pauc, va refrescar / la mar e l vent, / e'l temps *sinestre*» (*Fortuna e Pru*, NCl. x, 61.15). llengua viva i no pas trobadoresca, puix que el barceloní BMetge no s'està de la rima segons pron. oriental, de -e amb -a O amb ju-